

ravnost v tragedično občutenje sveta, ostaja pa tudi vprašljiva tragičnost konkretnega, v posameznih igrah prisiljeno preveličanega, patetičnega duševnega vrtinčenja in trpljenja, ki naj prinaša očiščenje.

Ervin FRITZ, Mirakel o sv. Neži, DZS, Ljubljana 1977

Svojevrsna demitizacija, ironizacija in parodizacija se godi tudi v Fritzovi igri z zgodbo o devici in svetnici Neži; ob njeni oficialni podobi se razkrije njena 'resnična' štorija, ki je seveda s prvo v kričečem nasprotju, vse vzvišeno in sveto je znižano v duhovito, radoživo, posvetno, naravnost frivolno dogodivščino živahne in neučakane Nežice.

Mirakel oziroma antimirakel vpelje, izpelje in se vanj večkrat vmeša pripovedovalec, namreč slovenski kaplan »iz še ne čisto pozabljenih časov«; govori v prozi z arhaizirano sintakso in daje dekletom v dvorani sv. Neže za zgled deviške čistosti. Njena zgodba se nato odvija v dramski obliki in večinom v klišejskih, znano zvanečih, preprosto rimanih verzih, ki simplificirano in poučno nizajo nauke in dejanja krščanskih vrlin. Avtor pravi: »zgodba, osebe, sentence, nauki, pesmi, sploh večina tega, kar tvori tkivo dela, je preplonkano in pokradeno.« Vse to je namreč storjeno hoté, Fritz se iz Nežinega čudeža in zlaganega moralizma norčuje; dodal je le »brezbožni materializem in nekrščansko hudobijo«, kar je razvidno iz kvantaško zbanaliziranega popisovanja posledic Nežine seksualne izkušnje (doživi jo, naivna kakor je, s sinom cesarjevega namestnika, preoblečenim v Kristusa) oziroma iz predlogov in ukrepov, ki sledijo, da bi ji »vrnili« devišvo, pa tudi iz moralnopolitičnih razpravljanj o krščanstvu, ko v Rimu še ni bil državna religija; namestnikova hetera Lavinija

prepričuje Nežo, naj postane žena njegovega sina, vendar se ta ne da speljati, s pomočjo angela varuha se reši vseh nevarnosti, ki ji pretijo — posiljevalca celo udari smrt. Katehet s svojim manipuliranjem vere poskrbi, da Neža postane še mučenica, z manjšimi »čudeži« pred njeno smrtjo pa pridobi še nove vernike.

Bolje bi bilo, ko bi ta igrice ostajala res zgolj popevajoča in igrakasta, nekoliko lascivna zabava ob (s)preobrnjeni podobi deviške svetnice, to pa seveda ni nič usodnega, saj ves dogodek razglase za apokrif, uradno je Neža še vedno devica, čeprav lažna; v čezmerni in preresno zagnani avtorjevi ogorčenosti nad spolzkim cerkvenim moralizatorstvom pa je v pretiranem sorazmerju z lastno snovno malopomembnostjo, zlasti še, ker danes ravno področje erotike in seksa v literaturi in nasploh ni posebno omejevano in zatirano.

Jože JAVORŠEK, Improvizacija v Ljubljani, ZO, Maribor 1977

Če so obravnavane igre Kmecla in Fritza znane osnove, ki so jih uporabljale, varirale v drugačnost, se od njih distancirale in jih obrnile tako rekoč na glavo, jih predvsem iz duhovno vzvišenih sfer prenesle in vsaj deloma »znižale« na »manjvredno« telesno, mite razvrednotile oziroma relativizirale, pa uporablja Javoršek pri svoji igri analogijo; znanim primerkom improvizacij v Versaillesu, Parizu in na Almi (Molière, Giraudoux, Ionesco) je dodal še ljubljansko. Gre za istosmiselno varianto že uveljavljene strukture, vsebine in oblike, ne za kakršno koli rušenje, parodiziranje ali ironizacijo.

Igra je napisana kot »obračun« s krizo ljubljanske Drame v šestdesetih letih in v njej nastopajo igralci tega gledališča s svojimi praviimi imeni (in morda celo z lastnimi razmišljanji), ki

nameravajo zaigrati igro Improvizacija v Ljubljani, to pa je po njihovem igri, ki naj bi ne bila preoblikovano življenje, temveč življenje samo; takó razpravljajo o igralskem poklicu, ki da je danes že čisto sprofaniran, o sodobni slovenski dramatiki oziroma o tistem njenem delu, ki da zatira slovensko govorico, o repertoarju, o naši gledališki kritiki, ki da je bila včasih na izredni višini, danes pa je vse slabša in predvsem nič ne pomaga gledališču, pa o krizi v Drami in o sporu s slovenskimi režiserji — o čemer jih pride spraševati nadležen markí La Thorilliére (iz Molièrove Improvizacije); igralci mu ne postrežejo s konkretnimi podatki in odgovori, temveč razkrivajo svoje načelno videnje o slovenskem gledališču, ki da je tribuna, s katere se je treba bojevati za jezikovne pravice, za slovenstvo in za človeško svobodo, pri vsem tem pa je pomemben predvsem »ogenj ustvarjalnega daru«; sami sebi se zde dobri in plemeniti, vsa situacija okrog njih pa skrajno slaba, čutijo, kako vse lépo ne more uspevati v tem nečistem svetu (to podkrepijo s citati iz Prešerna in Shakespeara). Prispodoba oziroma simbol tistega, kar svetu najbolj manjka, pa se pri Javoršku skriva kot nepokopan mrtvec v krsti, ki jo pogrebci prenašajo po odru, ves čas motijo improvizacijo in vnašajo nekakšno iracionalno, sanjsko razpoloženje; in šele ko nekdo pogrunta, da je v trugi Hekuba (namreč tista iz Hamleta, ob kateri igralec tako podoživeto čustvuje), ko torej spoznajo, da je to »krsta naših čustev«, se môra konča in igralka v Javorškovi improvizaciji, se pravi v »resnici«, zajoka in začustvuje s sporočilom »in ljubim se med seboj!«.

V igri je najbolj poudarjen verbalni element, čeprav avtor rad in kjer se le da vključuje tudi »odrske umetelnosti (luči, šumi, glasba itd), predvsem tam, ko gre za manj intelektual(istič)ne predele igre; sicer pa prevladujejo besede,

ki pripovedujejo o rečeh življenja, gledališča, igralca, literature, in to pogosto tako, da se replike oseb sploh ne navezujejo, ampak vsaka od njih govori kaj svojega; podobno je, ko niza preigravanje delcev njihovih vlog. Iz ne tako redkih kritičnih in zafrkljivih pripomb pa je mogoče razbrati piščevo jezo tudi na kakšno čisto določeno prepoznavno osebo iz našega gledališkega življenja.

Posebno vlogo naj bi v igri imel odmor; v njem vidi avtor možnost happeninga, predvideva namreč, da bi se gledalci utegnili spustiti v debato z igralci, čeprav tem obenem svetuje tudi molk, če na vprašanja ne bi znali (ali hoteli) odgovoriti. Ker pa Javorškova Improvizacija v svojem času ni bila uprizorjena, — nastala je leta 1971, kajpak ne moremo vedeti, kakšen učinek bi bila dosegla in ali bi kaj pripomogla k reševanju »krize«.

Malina Schmidt

SODOBNA SLOVENSKA POEZIJA

Kljub vsem težavam medrepubliško sodelovanje v kulturi le napreduje. Zato nas več ne preseneti, če od časa do časa v večjih središčih izide kakšna antologija ali tudi samostojna knjiga prevodov slovenske poezije. Toliko bolj pa smo veseli, če se kaj takega zgodi tudi zunaj velikih središč. Tako veselje nam je pripravilo majhno mesto Bijelo Polje v Črni gori. Mesto je že vrsto let pobrateno z občino Ljubljana Center. Iz tega se je med drugim rodila tudi misel, da bi eno od prireditelj Ratkovičevih večerov poezije, tradicionalne kulturne prireditve v Bijelem Polju, posvetili slovenski književnosti. Uresničitev te zamisli so vključili v lanske »Dneve slovenske kulture v Črni gori«. Kot krona teh prizadevanj je nastala prikupna knjižica »Savremena slovenačka poezija«. V njej sta urednika Ljubislav Miličević in Momir Sekulić zbrala prevode